

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Narin Banaee

Straffvärdebedömning vid penningtvättsbrott

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Jacob Öberg

Termin: VT 2020

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Metod och material	7
1.4 Avgränsningar	10
1.5 Disposition	11
2 PENNINGTVÄTT	13
2.1 Definitionen av penningtvätt	13
2.2 Penningtvättsbrottslagen	13
2.2.1 Straffskalorna för penningtvättsbrott	14
3 STRAFFVÄRDEBEDÖMNING	16
3.1 Straffvärdets betydelse för påföljdsbestämningen	16
3.2 Fastställandet av straffvärdet	16
4 RÄTTSPRAXIS	18
4.1 Grovt penningtvättsbrott	18
4.1.1 NJA 2018 s. 1010 I	18
4.1.2 NJA 2018 s. 1010 II	20
4.1.3 NJA 2019 s. 305	21
4.1.4 Hovrättsavgöranden	21
4.2 Penningtvättsbrott av normalgraden	23
4.2.1 NJA 2018 s. 1010 III	23
4.2.2 Hovrättsavgöranden	24
5 ANALYS	26
5.1 Straffvärdebedömning i mål om penningtvättsbrott	26
5.2 Enhetlig och förutsebar rättspraxis	28

5.2.1	Grovt penningtvättsbrott	29
5.2.2	Penningtvättsbrott av normalgraden	31
5.3	Slutsats	31
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	36

Summary

The novel Act regarding penalties for money laundering offences (2014:307) has been criticized by a number of authorities. This, due to the fact that judicial precedent about penal assessment in cases of money laundering offence is scarce. Furthermore, there is a lack of evidence in the literature concerning the new legislation. Therefore, it has been interesting as a part of my essay to study how these cases are addressed and subsequently convicted by the Swedish courts.

The main purpose of this essay was to study how the court manages penalty value and based on the findings suggest how a court should assess these cases. This essay further aimed to study gross money laundering offences and the offences of the normal degree. In addition, the current case law was analyzed with the objective to evaluate if there are uniform and predictable guidelines for these assessments of penalty value. To address the purposes of this essay, 16 legal court decisions from the Supreme Court and different appeal courts were investigated.

Following a thorough investigation of the 16 above mentioned law cases it was evident that the value of the property itself is considered of great importance for the verdict ultimately sentenced by the court. According to the current guideline stated by the Supreme Court, a property value corresponding to approximately 870 000 SEK, may lead to imprisonment for one year. Furthermore, it is clear that the court generally finds this, i.e., the value of the property, as the final penalty value. Nevertheless, based on the findings in this study it was concluded that other circumstances than the value of the property itself should be given more prominence for the penalty value. These include, e.g., involvement in the offense- and the type of money laundry measures considered by the accused at the time when the crime was committed.

Ultimately, the analysis of the current case law revealed that the judicial precedent with regards to money laundering offences of the normal degree are more predictable and uniform as compared to the corresponding judicial precedent for gross money laundering offences. The reason for this is probably that there are more distinct guidelines for how the court should determine the penal value for the former cases. In fact, in the case of gross money laundering offences, it remains unclear how the court assess the penalty value. This is especially true when the value of the property is slightly lower or higher than the value previously mentioned (870 000 SEK).

In conclusion, although there are a few guidelines available for penalty value assessment, there continues to be a lack of judicial precedent regarding how the courts should determine the penal value in money laundering offences. As a consequence, this can adversely impact the Swedish legal system as the courts are given too much freedom to judge in these regards. Also, it may entail uncertain and arbitrary assessments.

Sammanfattning

En följd av den nya lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott har varit att ett flertal myndigheter, i diverse rapporter, riktat kritik mot att det råder brist på rättspraxis avseende straffvärdebedömningar i mål om penningtvättsbrott. Utöver dessa myndighetspublikationer är litteraturen om den straffrättsliga regleringen av penningtvättsbrott knapphändig. Det har därför varit av intresse att utreda och analysera hur domstolen fastställer straffvärdet i mål om penningtvättsbrott.

Ifrågavarande uppsats syftar till att utreda hur domstolen gör och bör göra en straffvärdebedömning i mål om penningtvättsbrott. Utredningen behandlar endast grovt penningtvättsbrott och penningtvättsbrott av normalgraden. Därutöver syftar undersökningen till att analysera om det, mot bakgrund av gängse rättspraxis, finns enhetliga och förutsebara riktlinjer för hur dessa straffvärdebedömningar ska göras. För att uppnå dessa syften har det således varit viktigt att undersöka domstolsavgöranden, varför uppsatsen behandlar 16 rättsfall från HD samt olika hovrätter.

Av rättsfallsanalysen har det framkommit att vid straffvärdebedömningar tillmäts egendomens värde en stor betydelse. HD har i ett avgörande fastställt att om egendomens värde uppgår till 18 prisbasbelopp, ungefär 870 000 kronor, motsvarar detta som utgångspunkt ett års fängelse. Som det har framgått är egendomens värde avgörande för fastställandet av det slutliga straffvärdet. Utifrån vad som framkommit kan det dock konstateras att det är problematiskt att egendomens värde beaktas i så stor utsträckning vid en straffvärdebedömning. Detta då det finns andra faktorer som bör beaktas i större omfattning. Sådana omständigheter kan exempelvis vara den tilltalades delaktighet vid penningtvättsbrottet samt de penningtvättsåtgärder som denne har vidtagit.

Därutöver har det framgått att rättspraxis avseende penningtvättsbrott av normalgraden är mer enhetlig och förutsebar jämfört med motsvarande

rättspraxis för grovt penningtvättsbrott. Detta beror antagligen på att det finns klarare hållpunkter för hur straffvärdebedömningen ska göras i mål om penningtvättsbrott av normalgraden. För grovt penningtvättsbrott är det mer oklart hur domstolen gör en straffvärdebedömning. Detta gäller särskilt när egendomens värde är något lägre eller högre än 18 basbelopp.

Sammanfattningsvis kan det noteras att även om det numera finns ett fåtal riktlinjer för hur straffvärdebedömningen ska göras råder det fortfarande brist på rättspraxis avseende dessa bedömningar. Detta medför att det inte är helt förutsebart hur rätten kommer att fastställa straffvärdet vid penningtvättsbrott. Följaktligen kan det ha en negativ inverkan på det svenska rättssystemet, då domstolen får en alltför stor frihet vid dessa bedömningar. Slutligen kan det således leda till osäkra och godtyckliga prövningar.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
Dir.	Kommittédirektiv
Ds	Departementsserie
f	följande sida
ff.	följande sidor
HD	Högsta domstolen
Ibid.	På samma ställe
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

År 2019 avslöjades den storskaliga penningtvättshärvan i Baltikum. Enligt utredningen har miljardbelopp slussats genom de nordiska storbankerna. En av de inblandade bankerna, Swedbank,¹ fick i mars 2020 en sanktionsavgift på fyra miljarder kronor.² Detta exempel tydliggör hur omfattande problemet med penningtvätt är.

För att effektivisera arbetet mot penningtvättsbrottsligheten infördes en ny lag om penningtvättsbrott,³ lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,⁴ år 2014. Den nya lagen ersatte de tidigare bestämmelserna om penninghäleri och penninghäleriförseelse i BrB,⁵ eftersom dessa regler tillämpades alltför sällan då de ansågs vara komplicerade och svårtolkade.⁶ Sedan lagstiftningens ikraftträdande har det skett en påtaglig ökning av antalet lagförda penningtvättsbrott, från drygt 200 brott år 2015 till 1 000 brott år 2018 vilket motsvarar en ökning med 400 procent.⁷

Utöver den nya lagstiftningen har ämnet penningtvättsbrott även uppmärksamrats i diverse skrivelser från ett flertal institutioner, däribland åklagarmyndigheten och Brå. Av åklagarmyndighetens skrivelse framgår det att rättspraxis avseende straffvärdebedömning i mål om penningtvättsbrott är en prioriterad prejudikatfråga, då det saknas praxis på området.⁸ Därutöver belyses det att det i en annan skrivelse från åklagarmyndigheten att det även råder osäkerhet avseende underrättspraxis, i fråga om bedömning av

---

¹ Bergsten & Lindahl, ”Detta har hänt sedan första avslöjandet om misstänkt penningtvätt i Swedbank”, 28 augusti 2019, SVT Nyheter, hämtad 2020-03-26; Nordh (2020), s. 15.

² Makar, ”Swedbank får betala fyra miljarder i sanktionsavgift”, 19 mars 2020, SVT Nyheter, hämtad 2020-03-26.

³ Prop. 2013/14:121, s. 42–43 f.

⁴ Penningtvättsbrottslag framöver.

⁵ Borgeke & Månsson (2018), s. 1246.

⁶ SOU 2012:12 s. 48.; Dir. 2010:80 s. 4.; Ds 2008:38, s. 386.

⁷ Brå rapport 2019:17, s. 13.

⁸ Åklagarmyndigheten, Prioriterade prejudikatfrågor 2018, s. 3.

straffvärde vid penningtvättsbrott.⁹ Vidare fastställs det i en uppföljningsrapport från Brå 2019 att det fortfarande råder brist på praxis och klargöranden inom området. Kritiken riktar sig främst mot HD.¹⁰ Utöver myndighetspublikationer är litteraturen om den straffrättsliga regleringen av penningtvättsbrott knapphändig. Av dessa skäl är det angeläget att klargöra och analysera hur domstolarna fastställer straffvärdet i mål om penningtvättsbrott.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utreda hur domstolen bestämmer och bör bestämma straffvärdet i mål om grovt penningtvättsbrott samt penningtvättsbrott av normalgraden. Uppsatsen syftar vidare till att fastställa om det finns enhetliga och förutsebara riktlinjer vid straffvärdebedömningar i dessa typer av mål.

För att uppnå syftet med uppsatsen kommer följande frågeställningar att besvaras:

1. Vilka kriterier är relevanta och bör vara relevanta när domstolen fastställer straffvärdet i mål om grovt penningtvättsbrott samt penningtvättsbrott av normalgraden?
2. Råder det enhetlighet och förutsebarhet vid domstolens straffvärdebedömning mot bakgrund av gängse rättspraxis?

1.3 Metod och material

För att uppnå syftet med uppsatsen har en rättsanalytisk metod använts. Den rättsanalytiska metoden tillämpas vid fastställandet av gällande rätt och vid analys av rådande rättsläge.¹¹ Detta kan jämföras med den rättsdogmatiska metoden som traditionellt sätt enbart används för att fastställa gällande rätt.¹² Till följd av att den rättsdogmatiska metoden inte kan användas för att

---

⁹ Riksåklagarens svarsskrivelse, dnr ÅM 2018/3937, s. 5.

¹⁰ Brå rapport 2019:17, s. 14.

¹¹ Sandgren (2018), s. 50–51 f.

¹² Sandgren (2018), s. 49.; Sandgren (2016), s. 723.

ingående undersöka effekterna av gällande rätt, anses den vara en någorlunda begränsad metod.¹³ Vid en tillämpning av den rättsanalytiska metoden kan ett större materialomfång användas,¹⁴ än vid användningen av den rättsdogmatiska metoden där enbart de traditionella rättskällorna ligger till grund för undersökningen.¹⁵ De traditionella rättskällorna utgörs av lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och juridisk doktrin.¹⁶ En rättsanalytiker kan utöver nämnda rättskällor använda sig av bland annat underrättspraxis, myndighetspraxis, reglementen, statistik, rapporter och förundersökningar.¹⁷ Det stora materialomfånget möjliggör således för en mer nyanserad analys, jämfört med en rättsdogmatisk undersökning som är någorlunda mindre detaljerad.¹⁸ Trots ovannämnda skillnader är det svårt att dra en klar gräns mellan dessa metoder, eftersom de överlappar varandra.¹⁹ Mot bakgrund av vad som framkommit ovan samt det faktum att arbetet har ett analytiskt och kritiskt förhållningssätt i fråga om domstolens straffvärdebedömningar är den rättsanalytiska metoden den mest användbara metoden. Detta förklaras med att den rättsanalytiska metoden möjliggör för en kritisk analys av gällande rätt.²⁰

Vid en normkonflikt ska de traditionella rättskällorna, enligt den utbildade rättskälleläran, rangordnas enligt en bestämd rättskällehierarki.²¹ Lagar utgör den viktigaste rättskällan, följt av rättspraxis från prejudikatinstanserna. Dessa två rättskällor anses ha formell auktoritet. Därefter kommer juridisk doktrin. Beträffande lagförarbetens auktoritet går åsikterna isär. Somliga menar att förarbeten ska tillmätas formell auktoritet, medan andra hävdar att de ska anses ha samma värde som den juridiska doktrinen även om förarbeten bedöms vara något viktigare än diverse doktrinuttalanden.²²

---

¹³ Sandgren (2018), s. 50.

¹⁴ Ibid, s. 50–51.

¹⁵ Sandgren (2018), s. 49–50.; Sandgren (2016), s. 724.; Jareborg, ”Rättsdogmatik som vetenskap”, SvJT 2004, s. 8.

¹⁶ Kleineman (2018), s. 21 f.; Jareborg, ”Rättsdogmatisk som vetenskap”, SvJT 2004, s. 8.

¹⁷ Sandgren (2018), s. 51.; Sandgren (2016), s. 724–725.

¹⁸ Sandgren (2018), s. 51.; Sandgren (2016), s. 725 ff.

¹⁹ Sandgren (2018), s. 61.

²⁰ Sandgren (2018), s. 51, 61.; Sandgren (2016), s. 724 f.

²¹ Sandgren (2018), s. 45.

²² Kleineman (2018), s. 28.

Vid tolkning av straffbestämmelser har legalitetsprincipen en stor betydelse. Principen innebär att rättsregler ska tolkas restriktivt, i syfte att begränsa godtyckliga bedömningar och värna om rättssäkerheten.²³ Enligt legalitetsprincipen får straff inte ådömas utan direkt stöd i en nedskreven lag.²⁴ Föreskriftskravet innebär således att det alltid krävs en straffrättslig lagbestämmelse för att frågan om straffansvar för ett brott ska bli aktuell.²⁵ Till följd av den höga lagregleringsgraden inom straffrätten, finns det mycket förarbeten på området. Dessa har en påtaglig betydelse, då det praktiskt taget alltid finns relevanta förarbetsuttalanden som kan vara till hjälp vid en lagtolkning.²⁶ Likaså har den juridiska doktrinen inom straffrättsområdet en stor betydelse för rättsutvecklingen, då diverse läro- och handböcker samt lagkommentarer har en väsentlig betydelse för allmänpraktiserande jurister.²⁷ Sammantaget innebär det att legalitetsprincipen utgör en viktig utgångspunkt för tolkningen av de straffrättsliga bestämmelserna som behandlas längre fram.

För denna uppsats vidkommande har lagstiftning varit av betydelse, då den ger en grundläggande förståelse för rättsläget. Här har främst penningtvättsbrottslagen²⁸ samt brottsbalken²⁹ studerats. Därutöver har inläsning av förarbeten³⁰ varit viktig för förståelsen av penningtvättsbrottslagens tillämpning. För att utreda hur domstolen bestämmer straffvärdet har den juridiska litteraturen varit betydande. Under arbetets gång har främst litteraturerna *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*³¹ och *Att bestämma påföljd för brott*³² använts, då dessa på ett tydligt och pedagogiskt sätt beskriver hur en straffvärdebedömning ska göras i allmänhet. Som ett led i arbetet med denna uppsats har dessutom ett flertal rättsfall

---

²³ Ibid, s. 31.

²⁴ Asp, Ulväng, Jareborg (2013), s. 45.

²⁵ Ibid, s. 69.

²⁶ Ibid, s. 70.

²⁷ Ibid, s. 20.

²⁸ Lag 2014:307.

²⁹ Lag 1962:700.

³⁰ Prop. 2013/14:121.

³¹ Borgeke, Martin & Månsson, Catharina, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, 6 uppl., 2018.

³² Borgeke, Martin & Heidenborg, Mari, *Att bestämma påföljd för brott*, 3 uppl., 2016.

presenterats. Detta motiveras med att det har varit avgörande för rättsanalysen att illustrera hur domstolens arbete går till i praktiken. Då penningtvättsbrottslagen är en relativt ny lag finns det få rättsfall på området. Uppsatsen behandlar totalt 16 domstolsavgöranden, varav 4 domar är från HD och resterande från olika hovrätter i landet.³³ Valet av rättsfall motiveras med att domstolen i dessa mål redogör för vilka kriterier som är relevanta vid straffvärdebedömningar i mål om penningtvättsbrott. Därutöver har de tilltalade i dessa rättsfall enbart blivit dömda för grovt penningtvättsbrott eller penningtvättsbrott av normalgraden. Det kan nämnas att de aktuella beloppen i hovrättsavgörandena har avrundats till närmaste tusental, i syfte att förenkla det för läsaren. Mot bakgrund av dessa rättsfall har rättsläget analyserats.

1.4 Avgränsningar

Arbetet mot penningtvätt regleras av två separata regelverk, det administrativa samt det straffrättsliga som båda har olika angreppssätt mot penningtvätt.³⁴ Undersökningen kommer dock att begränsas till den straffrättsliga lagstiftningen, då enbart denna del är relevant för uppsatsen.³⁵ Det kan även framhållas att de straffrättsliga bestämmelserna återfinns i två olika lagar, penningtvättsbrottslagen och lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall. Då den sistnämnda lagen i huvudsak behandlar bestämmelser om straff för terrorismfinansiering och utgör ett komplement till det administrativa regelverket kommer den inte att belysas längre fram.³⁶

Därutöver finns det flera svårighetsgrader av penningtvättsbrott. Av intresse för denna uppsats är enbart grovt penningtvättsbrott samt penningtvättsbrott av normalgraden. Avgränsningen beror dels på det begränsade utrymmet, dels på att det finns fler avgöranden om de valda penningtvättsbrotten. Av dessa

---

³³ Se rättsfallsförteckning.

³⁴ SOU 2012:12, s. 148.

³⁵ För vidareläsning om det administrativa regelverket rekommenderas följande Nordh, Martin, *Penningtvättslagen - En handbok*, 1 uppl., 2020, SOU 2016:8 samt prop. 2016/17:173.

³⁶ För mer information om den sistnämnda lagen hänvisas det till prop. 2001/02:149.

skäl kommer penningtvättsförseelse, som utgör ringa penningtvättsbrott, samt näringspenningtvätt, som tillhör en egen kategori, inte att beröras.³⁷

Slutligen kan det noteras att enbart bestämmelserna i 29 kap. 1–3 §§ BrB kommer att behandlas vid redogörelsen för straffvärdebedömningen. Resterande bestämmelser i 29 kap. 4–7 §§ BrB berör straffmätningen och kommer inte att behandlas, då en straffmätning görs först efter att straffvärdet har fastställts.³⁸

1.5 Disposition

Efter detta inledande kapitel följer ett andra kapitel i vilket det redogörs för gällande rätt. Kapitlet inleds med en kort redogörelse för begreppet penningtvätt. Därefter behandlas det straffrättsliga regelverket samt dess tillämpningsområde. Denna redogörelse ger en ökad förståelse för dels när penningtvättsbrott anses vara begånget, dels för domstolarnas resonemang i de rättsfall som behandlas längre fram i uppsatsen.

I det tredje kapitlet redogörs det för straffvärdets betydelse för påföljdsbestämningen samt för hur domstolen ska bestämma straffvärdet enligt bestämmelserna i BrB. Här utreds även vilka faktorer som rätten i allmänhet ska beakta vid en straffvärdebedömning. Kapitlet syftar således till att tydliggöra hur domstolen går tillväga vid fastställandet av straffvärdet.

Nästföljande kapitel behandlar diverse rättsfall i syfte att redogöra för hur domstolarna gör straffvärdebedömningar vid grovt penningtvättsbrott samt penningtvättsbrott av normalgraden. Skälet till att grovt penningtvättsbrott behandlas först beror på att en övervägande del av avgörandena från HD, som presenteras i kapitlet, handlar om grovt penningtvättsbrott. De riktlinjer som har fastställts i dessa domar har därmed fått betydelse för

---

³⁷ Mer om dessa brottstyper går att läsa i prop. 2013/14:121.

³⁸ Prop. 1987/88:120, s. 77.; För mer information om straffmätningen hänvisas det till ovannämnda bestämmelser i BrB samt prop. 1987/88:120.

straffvärdebedömningar i mål om penningtvättsbrott av normalgraden. Genom rättsfallsredogörelsen blir det tydligare hur domstolen, i praktiken, bestämmer straffvärdet samt vilka kriterier som de särskilt beaktar i mål om penningtvättsbrott.

Uppsatsens femte och avslutande kapitel ger en sammanfattande analys av vad som framkommit under arbetets gång. Här utreds syftet med uppsatsen och frågeställningarna besvaras i kronologisk ordning. Kapitlet avslutas med en kortare slutsats.

2 Penningtvätt

2.1 Definitionen av penningtvätt

Penningtvätt är en lagstridig verksamhet som innebär att illegala pengar omvandlas till legitima medel. Avsikten är att undanhålla eller omsätta vinning från brott, för att därefter kunna konsumera dessa medel utan att väcka misstankar om pengarnas brottsliga ursprung.³⁹ Samtliga brott som kan generera brottsvinster kan utgöra ett förbrott till penningtvätt, exempelvis narkotikabrott, bedrägeri eller rån.⁴⁰

2.2 Penningtvättsbrottslagen

Som tidigare har framgått finns det straffrättsliga regelverket numera i penningtvättsbrottslagen.⁴¹ För att ett penningtvättsbrott ska anses föreligga måste det finnas ett förbrott som har genererat en ekonomisk vinst samt ett samband mellan förbrottet och medlen som ska tvättas. Medlen ska således härröra från brott eller brottslig verksamhet.⁴² Detta framgår av 3 § första stycket penningtvättsbrottslagen;

”För *penningtvättsbrott* döms, om åtgärden syftar till att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde, den som

1. överlåter, förvärvar, omsätter, förvarar eller vidtar annan sådan åtgärd med egendomen, eller
2. tillhandahåller, förvärvar eller upprättar en handling som kan ge en skenbar förklaring till innehavet av egendomen, deltar i transaktioner som utförs för skens skull, uppträder som bulvan eller vidtar annan sådan åtgärd.”

Gällande rekvisitet ”härrör från brott” krävs det att handlandet som har genererat en ekonomisk vinst uppfyller rekvisitet i en brottsbestämmelse samt

---

³⁹ Brå rapport 2015:22, s. 14.; Grahn, Lundén, Madstedt och Wendleby (2010), s. 1 f.

⁴⁰ Nordh (2020), s. 25.

⁴¹ RättsPM 2015:2, s. 3.

⁴² Ibid, s. 8.

kravet på uppsåt eller oaktsamhet. Det krävs dock inte detaljerad information om brottet, exempelvis om plats, gärningsman eller det ifrågavarande brottsutbytet. För rekviritet ”härrör från brottslig verksamhet” behöver den aktuella brottsligheten inte vara närmare preciserad eller bestå av konkreta gärningar. Det anses tillräckligt att åklagaren pekar ut omständigheter som talar för en brottslig verksamhet, förslagsvis om det föreligger ett förmögenhetsbrott. Beträffande beviskravet ska det vara styrkt att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet. Det är således samma beviskrav för penningtvättsbrott som för brottmål i övrigt.⁴³

Därutöver ska det föreligga ett penningtvättssyfte. Med detta menas att avsikten med gärningen ska antingen ha varit att dölja pengarnas brottsliga ursprung eller att främja ett tillgodogörande av dessa medel. Gärningspersonen behöver själv inte ha haft denna avsikt vid brottstillfället, då det anses tillräckligt om någon annan som deltagit haft den intentionen och att gärningspersonen agerat med uppsåt i förhållande till det. Följaktligen innebär det att om en person tar emot en banköverföring, kan den anses ha begått ett penningtvättsbrott även om personen i fråga inte haft för avsikt att dölja pengarnas brottsliga ursprung. Så är fallet om personen haft uppsåt till att uppdragsgivaren agerat i penningtvättssyfte.⁴⁴ Saknas ett penningtvättssyfte, men åtgärderna inneburit ett tillgodogörande av egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet, kan 4 § penningtvättsbrottslagen tillämpas istället.⁴⁵

2.2.1 Straffskalorna för penningtvättsbrott

För penningtvättsbrott av normalgraden uppgår straffet till fängelse i högst i två år.⁴⁶ Straffskalan för grovt penningtvättsbrott är fängelse i lägst sex månader och högst sex år.⁴⁷ Av 5 § penningtvättsbrottslagen framgår att ”vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett

---

⁴³ Prop. 2013/14:121, s. 109.

⁴⁴ Ibid, s. 108.

⁴⁵ Lag 2014:307, 4 §.

⁴⁶ Ibid, 3 §.

⁴⁷ Ibid, 5 §.

betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.”⁴⁸ Enligt rättspraxis är ett penningtvättsbrott att anse som grovt om egendomens värde uppgår till fem basbelopp och förbrottet utgörs av förmögenhetsbrott.⁴⁹

---

⁴⁸ Ibid, 5 §.

⁴⁹ NJA 2018 s. 1010 I, p. 29–30.

3 Straffvärdebedömning

3.1 Straffvärdets betydelse för påföljdsbestämningen

Vid en påföljdsbestämning utgör straffvärdet en viktig utgångspunkt,⁵⁰ då straffvärdet ligger till grund för påföljdsvalet.⁵¹ Vid straffvärdebedömningen tillämpas bestämmelserna i 29 kap. 1–3 §§ BrB.⁵² Efter denna prövning fastställs det konkreta straffvärdet,⁵³ som sedan ligger till grund för straffmätningen samt påföljdsvalet.⁵⁴ Vid straffmätningen tas det hänsyn till andra omständigheter än de som har beaktats vid straffvärdebedömningen.⁵⁵ Efter att straffmätningens värde har fastställts behandlas påföljdsfrågan enligt bestämmelserna i 30 kap. BrB.⁵⁶

3.2 Fastställandet av straffvärdet

Straffvärdet ska fastställas inom ramen för den aktuella straffskalan,⁵⁷ vilket framgår av 29 kap. 1 § första stycket BrB. Innan rätten kan avgöra vilken straffskala som är aktuell måste de vid gradindelade brott, däribland vid penningtvättsbrott, ha bestämt brottets svårighetsgrad.⁵⁸

Av 29 kap. 1 § andra stycket BrB framgår vilka faktorer som ska beaktas vid bestämningen av straffvärdet. Bestämmelsen stipulerar att rätten ska ta hänsyn till den skada, kränkning eller fara som gärningen medfört. Domstolen ska även särskilt ta hänsyn till om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Dessa objektiva kriterier

---

⁵⁰ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 149.; Asp & von Hirsch, "Straffvärde", SvJT 1999, s. 151.

⁵¹ Borgeke & Månsson (2018), s. 47.; Borgeke & Heidenborg (2016), s. 45.

⁵² Borgeke & Heidenborg (2016), s. 45.

⁵³ Straffvärdet framöver.

⁵⁴ Borgeke & Månsson (2018), s. 47.; Prop. 1987/88:120, s. 77.

⁵⁵ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 45.

⁵⁶ Borgeke & Månsson (2018), s. 47.

⁵⁷ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 149.

⁵⁸ Borgeke & Månsson (2018), s. 49.

utgör grunden för straffvärdebedömningen och ska täckas av uppsåt eller oaktsamhet. Rätten ska därför, enligt samma lagbestämmelse, utreda vad den tilltalade har insett eller borde ha insett samt dennes avsikter eller motiv till det begångna brottet.⁵⁹

Slutligen ska rätten, inom ramen för straffvärdebedömningen, beakta om det föreligger försvårande eller förmildrande omständigheter i enlighet med 29 kap. 2–3 §§ BrB. Därefter fastställs det konkreta straffvärdet.⁶⁰

---

⁵⁹ Borgeke & Månsson (2018), s. 50.

⁶⁰ Borgeke & Heidenborg (2016), s. 181, 190.

4 Rättspraxis

4.1 Grovt penningtvättsbrott

4.1.1 NJA 2018 s. 1010 I

Målet behandlar två fall av penningtvättsbrott. De tilltalade har i båda fallen gjort överföringar mellan olika konton inom landet och till utlandet, i syfte att dölja att medlen härrör från förmögenhetsbrott. I det första fallet dömdes E.A. för grovt penningtvättsbrott, efter att ha slussat ett värde om 5 miljoner kronor till bankkonton utomlands. I det andra fallet uppgick egendomens värde till 30 miljoner kronor. Denna gång var även A.S. involverad. Tingsrätten dömde E.A. för två fall av grovt penningtvättsbrott och A.S. för ett fall till vardera två års fängelse. Hovrätten skärpte straffen och dömde E.A. till fängelse i fyra år samt A.S. till fängelse i tre år och sex månader. HD ska främst ta ställning till hur straffvärdebedömningen ska göras.⁶¹

I målet hänvisar HD till NJA 2013 s. 654 som handlade om grovt häleri. Här fastslog domstolen att om godsets värde uppgår till 18 prisbasbelopp⁶² motsvarar detta som utgångspunkt ett års fängelse.⁶³ HD belyste dock att vid allvarligare brott får godsets värde en allt mindre betydelse och att andra omständigheter som påverkar straffvärdet ska tillmätas större betydelse.⁶⁴ Om värdet ökar mer än 18 basbelopp avtar betydelsen av egendomens värde. En förklaring till detta är att straffmaximumet i sådana fall inte uppnås alltför hastigt. Om egendomens värde exempelvis ökar till 36 basbelopp ska två år inte läggas till. Detta beror på att den kvantitativa ökningen anses ha en större betydelse när det är fråga om ett lägre belopp. I domen exemplifieras detta på

---

⁶¹ p. 1–7.

⁶² Det basbelopp som åsyftas här är det förhöjda prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 § socialförsäkringsbalken (se p. 4 i domen). För år 2020 bestäms det förhöjda basbeloppet till 48 300 kronor.; Regeringskansliet Socialdepartementet, *Prisbasbelopp för 2020 fastställt*.

⁶³ p. 27.; NJA 2013 s. 654, p. 8.

⁶⁴ NJA 2013 s. 654, p. 8.

följande sätt, en ökning från 100 kronor till 5 000 kronor anses ha en större betydelse jämfört med en ökning från 50 000 kronor till 55 000 kronor.⁶⁵

I förevarande mål slår HD fast att när förbrottet utgörs av förmögenhetsbrott ska samma beloppsgräns gälla för penningtvättsbrott. Domstolen anser dock att även andra faktorer, såsom omständigheterna kring penningtvättsbrottet, ska tillmätas betydelse. Vid straffvärdebedömningen ska rätten därutöver ta hänsyn till de penningtvättsåtgärder som har vidtagits samt till den tilltalades delaktighet i penningtvättsbrottet.⁶⁶

Vid en samlad bedömning anser rätten att ett belopp om 30 miljoner kronor motsvarar som utgångspunkt cirka tre år och sex månader. Då även andra omständigheter ska beaktas uppmärksammar domstolen att E.A. har varit inblandad i de inledande penningtvättsåtgärderna och har indirekt övertalat A.S. till att delta i brottet. Han har dessutom begått ett penningtvättsbrott tidigare, som i sig har ett högt straffvärde. Sammantaget anser domstolen att E.A:s gärningar motsvarar fängelse i fyra år och sex månader. Då åklagaren inte överklagat domen utdömdes fyra års fängelse, i enlighet med hovrättens dom.⁶⁷

Beträffande A.S. anses hon ha haft en nödvändig roll vid penningtvätten, med hänsyn till de olika penningtvättsåtgärder hon vidtagit. Hon har däribland löst in en postväxel på ungefär åtta miljoner kronor och hämtat ut bankdosor som sedan använts vid kontoöverföringarna. Hennes roll har dock varit mindre betydande jämfört med E.A. A.S. har dessutom haft en underordnad roll, blivit övertalat till att delta samt varit psykisk instabil vid gärningstillfället. Dessa faktorer talar för en mildare bedömning. Sammantaget anser HD att straffvärdet för A.S. motsvarar fängelse i tre år och fängelsestraffet utdömdes i enlighet med straffvärdet.⁶⁸

---

⁶⁵ p. 28.

⁶⁶ p. 29–30.

⁶⁷ p. 33–39.

⁶⁸ p. 36–40.

Rättsfallet har fått betydelse för straffvärdebedömningar i mål om penningtvättsbrott och ligger till grund för de flesta straffvärdebedömningar som behandlas längre fram.

4.1.2 NJA 2018 s. 1010 II

Av rättsfallet framgår det att den tilltalade E.S. har gjort sig skyldig till grovt penningtvättsbrott, genom att ha tillhandahållit sitt bankkonto åt en vän som överfört ett belopp om drygt 1,8 miljoner kronor till den tilltalades konto. Utöver detta har E.S. lånat ut sin bankdosa med tillhörande kod till samma vän samt vid bankens frågor om pengarnas ursprung lämnat oriktiga uppgifter, trots den tilltalades misstanke om pengarnas brottsliga ursprung. I tingsrätten dömdes E.S. till villkorlig dom, motsvarande sex månaders fängelse, samt böter. Hovrätten skärpte straffet och utdömde ett års fängelse. Frågan till HD är bland annat hur straffvärdebedömningen ska göras i det aktuella fallet.⁶⁹

HD anför att det aktuella beloppet om 1,8 miljoner kronor är nästan dubbelt så stort som beloppsgränsen på 18 basbelopp. Då beloppsvärdet har en avtagande betydelse för straffvärdet bedömer domstolen att 1,8 miljoner kronor motsvarar som utgångspunkt ett straffvärde om ett år och sex månader. Gällande den tilltalades delaktighet i gärningen har E.S. innehaft kapitalet och genom inkorrekta uppgifter försökt dölja pengarnas ursprung. E.S. har dock övertalats till att låna ut sina banktillhörigheter. Hon har inte heller närvarat vid brottsplaneringen och har inte haft mycket information om förbrottet. Dessutom har E.S. haft en underordnad roll. Sammantaget bedömer HD att straffvärdet motsvarar fängelse i ett år och utdömde ett års fängelsestraff i enlighet med hovrättens domslut.⁷⁰

---

⁶⁹ p. 1–9.; Se domen från Helsingborgs tingsrätt meddelad den 23 mars 2017.

⁷⁰ p. 30–32.

4.1.3 NJA 2019 s. 305

I detta mål förleddes en köpare till att betala in ungefär 2,7 miljoner kronor till ett felaktigt konto, tillhörande den tilltalade M.S., avseende ett köp av en tavla. Efter att M.S. hade mottagit pengarna förde han över delar av beloppet till vänner och anhöriga, i syfte att dölja pengarnas brottsliga ursprung. Förbrottet utgjordes av bedrägeribrott. I tingsrätten blev han dömd till ett fängelsestraff om två år och sex månader. Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Den centrala frågan är hur straffvärdebedömningen ska göras.⁷¹

HD konstaterar att beloppets storlek motsvarar som utgångspunkt ett straffvärde på ungefär ett år och nio månaders fängelse, men betonar att även andra faktorer ska beaktas. Domstolen har tagit i beaktande att M.S. har fört över delar av beloppet samt försökt överföra återstående summa till bankkonton i utlandet. Dessutom har han haft en viss kännedom om att pengarna härrört från brott eller brottslig verksamhet. Dessa faktorer har inverkat på straffvärdet i en skärpande riktning. Sammantaget bedömer HD att straffvärdet för brottet motsvarar ungefär två års fängelse och utdömde ett fängelsestraff i enlighet med straffvärdet.⁷²

4.1.4 Hovrättsavgöranden

Av detta mål framgår att en man hade mottagit och överfört en summa om 435 000 kronor för en bekants räkning. Förbrottet utgjordes av bedrägeribrott. Enligt hovrätten motsvarade straffvärdet sex månaders fängelse och utdömde villkorlig dom i förening med dagsböter.⁷³

Nästa mål handlar om en kvinna som hade godtagit en förvarning av kontanter till ett värde av drygt 630 000 kronor i sitt hem. Enligt utredningen härrörde större delen av pengarna från narkotikahandel. Hovrätten ansåg att

---

⁷¹ p. 1–17.

⁷² p. 20–26.

⁷³ Svea hovrätt, B 477–18.

straffvärdet motsvarade tio månaders fängelse och slog fast tingsrättens domslut om villkorlig dom förenad med dagsböter.⁷⁴

I ett ytterligare rättsfall hade en av de tilltalade förvärvat och transporterat ett belopp om cirka 712 000 kronor i penningtvättssyfte. På grund av beloppets betydande värde ansåg tingsrätten att brottets straffvärde motsvarande fängelse i ett år. I tingsrätten utdömdes ett års fängelsestraff, vilket senare fastställdes i hovrätten.⁷⁵

Av ett annat mål framgår att en man hade tillhandahållit sitt bankkonto för insättning och uttag av pengar som härrört från narkotikaförsäljning. Då det var fråga om drygt 1,2 miljoner kronor ansåg tingsrätten att brottslighetens straffvärde motsvarade cirka ett års fängelse och utdömde ett fängelsestraff i enlighet med straffvärdets längd. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut.⁷⁶

Nästa rättsfall handlar om en man som hade påträffats med ungefär 1,6 miljoner kronor i sin bil. Enligt utredningen härrörde medlen från rån eller narkotikabrottslighet. Tingsrätten ansåg att straffvärdet motsvarade ett år och sex månaders fängelse och utdömde fängelsestraffet i enlighet med det. Hovrätten fastslog tingsrättens domslut.⁷⁷

I detta mål hade två av de tilltalade hanterat drygt 2,5 miljoner kronor i penningtvättssyfte. Förbrottet utgjordes av bedrägeribrott. Hovrätten ansåg att beloppet motsvarade ett straffvärde på ett år och nio månader. Däremot ansåg domstolen att det fanns förmildrande omständigheter för den andra tilltalade, då han hade agerat under hot och påtryckningar. Av detta skäl valde hovrätten att ändra straffvärdet till fängelse i ett år och sex månader. De båda dömdes till fängelsestraff i enlighet med respektive straffvärde.⁷⁸

---

⁷⁴ Hovrätten över Skåne och Blekinge, B 3572–18.

⁷⁵ Svea hovrätt, B 12439–18.

⁷⁶ Svea hovrätt, B 2529–18.

⁷⁷ Hovrätten över Skåne och Blekinge, B 598–18.

⁷⁸ Hovrätten över Skåne och Blekinge, B 1929–18.

4.2 Penningtvättsbrott av normalgraden

4.2.1 NJA 2018 s. 1010 III

I målet hade den tilltalade L.C. ställt sitt bankkonto till förfogande för insättning och överförelning samt gett ut sitt kontokort med tillhörande kod till en vän. Det var först när beloppet om 250 000 kronor sattes in på L.C:s konto som han började misstänka att pengarna kunde komma från brott eller brottslig verksamhet. I tingsrätten dömdes han för grovt penningtvättsbrott och fick villkorlig dom i påföljd. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut, men hävdade till skillnad från tingsrätten att L.C. inte hade haft uppsåt till penningtvätt när han ställde ut sitt konto och kort då han inte visste om pengarnas brottsliga ursprung. Däremot har han haft uppsåt vid uttagen och överföringarna från kontot. Frågan som HD ska ta ställning till är däribland hur straffvärdebedömningen ska göras.⁷⁹

HD delar hovrättens uppfattning om att den tilltalades uppsåt inte täcker de inledande penningtvättsåtgärder. Vid tillfället då L.C. misstänkte pengarnas brottsliga ursprung hade ett uttag på 15 000 kronor redan gjorts från hans konto. Detta innebär att enbart det resterande beloppet på 235 000 kronor har varit föremål för uttag samt överföring och som därmed ska beaktats vid bedömningen.⁸⁰

Gällande straffvärdebedömningen framför HD att den tilltalade har vidtagit olika åtgärder, genom att ha gjort uttag och överföringar efter misstankarna om pengarnas ursprung. Det ska dock tas i beaktande att han inte döms för de inledande åtgärder. Därtill har han befunnit sig i en svår situation när han fick reda på pengarnas brottsliga ursprung, haft en underordnad roll samt utfört åtgärder efter pådrivningar från vännen. Mot bakgrund av dessa omständigheter bedömer HD att brottet inte är grovt och anser vidare att

---

⁷⁹ p. 3–7.

⁸⁰ p. 8.

straffvärdet motsvarar fängelse i fem månader. Sammanfattningsvis dömdes L.C. för penningtvåtsbrott av normalgraden till villkorlig dom.⁸¹

4.2.2 Hovrättsavgöranden

I detta mål hade en av de tilltalade upplåtit sitt konto för insättning och kontantuttag av medel som härrört från bedrägeribrott. Totalt rörde det sig om 15 000 kronor. Tingsrätten ansåg att straffvärdet motsvarade två månaders fängelse. Påföljden bestämdes till villkorlig dom och dagsböter. I hovrätten fastställdes tingsrättens domslut utan några ändringar.⁸²

Nästa rättsfall handlar om en kvinna som hade ställt ut sitt konto till förfogande för insättning och uttag. Medlen härrörde från bedrägeribrott. Totalt rörde det sig om drygt 28 000 kronor. Enligt tingsrätten motsvarade straffvärdet tre månaders fängelse och påföljden utdömdes i enlighet med det. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut.⁸³

Här hade en kvinna upplåtit sitt konto för banköverföringar och medlen har förts över. Totalsumman uppgick till cirka 52 000 kronor och pengarna härrörde från bedrägeribrott. Tingsrätten bedömde att straffvärdet motsvarade fängelse i tre månader och utdömde villkorlig dom förenad med böter. Hovrätten ändrade dagsbotens storlek, men fastslog underinstansens dom i övrigt.⁸⁴

Detta mål handlar om en man som hade ställt ut sitt konto till förfogande för diverse banköverföringar. Förbrottet bestod av bedrägeribrott och beloppet uppgick till cirka 89 000 kronor. Tingsrätten ansåg att straffvärdet motsvarade omkring tre månaders fängelse och utdömde villkorlig dom i förening med dagsböter. Hovrätten fastställde underinstansens dom.⁸⁵

---

⁸¹ p. 28–30.

⁸² Hovrätten över Skåne och Blekinge, B-3864-19.

⁸³ Hovrätten över Skåne och Blekinge, B 3409-19.

⁸⁴ Svea hovrätt, B 11015-17.

⁸⁵ Svea hovrätt, B 9780-19.

I nästa rättsfall blev den tilltalade dömd till villkorlig dom och dagsböter i tingsrätten, för att ha handskats med medel som härrört från ett bedrägeribrott. Den totala summan uppgick till cirka 150 000 kronor. Tingsrätten bestämde straffvärdet till fyra månaders fängelse. I hovrätten fastställdes tingsrättens dom utan några ändringar.⁸⁶

Detta mål handlar om en ung man som hade mottagit och handskats med 199 000 kronor. Tingsrätten ansåg att straffvärdet motsvarade fängelse i fyra månader, men då den tilltalade var 20 år vid gärningstillfället sänktes straffvärdet till tre månader. I tingsrätten dömdes han till villkorlig dom förenad med böter. Hovrätten fastslog tingsrättens domslut.⁸⁷

---

⁸⁶ Svea hovrätt, B 6665–19.

⁸⁷ Svea hovrätt, B 2969–18.

5 Analys

Syftet med uppsatsen har varit att utreda vilka faktorer som är och bör vara relevanta vid rättens bedömning av straffvärdet i mål om penningtvättsbrott. Därutöver har syftet varit att undersöka om det råder enhetlighet och förutsebarhet vid domstolarnas bedömning av straffvärdet. Nedan följer en analys av rådande rättsläge.

5.1 Straffvärdebedömning i mål om penningtvättsbrott

Som det framgått av rättsfallen är egendomens värde ett avgörande kriterium för fastställandet av straffvärdet. Om egendomens värde uppgår till 18 basbelopp ska straffvärdet som utgångspunkt motsvara fängelse i ett år, vilket fastställdes i NJA 2013 s. 654 som handlande om grovt häleri. I NJA 2018 s. 1010 I fastslog HD att samma beloppsgräns ska tillämpas vid penningtvättsbrott när förbrottet utgörs av ett förmögenhetsbrott.

Det kan vara problematiskt att tillämpa samma beloppsgräns vid penningtvättsbrott. Detta då ett penningtvättsbrott förutsätter att det finns ett förbrott, vilket kan innebära att ett penningtvättsbrott är att anse som ett allvarigare brott då det utgör ett led i en annan brottslighet. Av dessa skäl kan det bli problematiskt och missvisande att tillämpa samma beloppsgräns som gäller för förmögenhetsbrott i mål om penningtvättsbrott, då brottstyperna samt deras svårighetsarter kan skilja sig. Följaktligen kan det innebära att penningtvättsbrott bedöms mildare än vad som hade varit fallet om man inte hade tillämpat denna beloppsgräns.

Vidare kan straffvärdebedömningen bli oförutsebar när förbrottet inte utgörs av ett förmögenhetsbrott. Detta beror på att beloppsgränsen enbart gäller för egendom som härrör från förmögenhetsbrott. Av de rättsfall som har presenterats har domstolarna inte motiverat hur de har fastställt straffvärdet

när förbrottet har bestått av annat än förmögenhetsbrott, exempelvis narkotikabrott. Detta kan medföra att det blir svårt att utreda hur rätten bestämmer ett straffvärde när förbrottet utgörs av andra förbrott, då det inte finns tydliga hållpunkter för dessa bedömningar. Från allmänhetens sida kan det därför vara önskvärt att få tydlighet i detta.

Vidare framgår det av HD:s uttalanden att vid allvarigare brott får egendomens värde en allt mindre innebörd, då betydelsen anses avta i takt med att egendomens värde ökar. Detta kan medföra att även om det är fråga om allvarigare penningtvättsbrott bedöms det inte lika strängt såsom det borde ha gjorts. Ur ett långsiktigt perspektiv kan det förorsaka att penningtvättsbrott inte anses vara så allvarligt som de i själva verket är och detta kan få till följd att brottet förringas. Dessutom kommer straffmaximumet att tillämpas alltför sällan, än vad som hade varit fallet om det inte hade funnits en sådan begränsning. Även om det kan finnas en skyddstanke med att inte tillämpa den övre straffskalan alltför ofta, kan det resultera i att penningtvättsbrottet inte alltid tillmäts det höga straffvärdet som det kan anses ha.

Därutöver kan det framhållas att det kan anses vara rättssäkert att domstolen har en riktlinje att gå utefter, då det ökar förutsebarheten på området. Dessutom kan det innebära att lika fall behandlas lika, eftersom det är samma beloppsgräns som ligger till grund för samtliga bedömningar. Nackdelen med denna riktlinje är dock att domstolen kan ta alltför stor hänsyn till egendomens värde och inte beakta andra viktiga omständigheter i den utsträckning det kan behövas. Trots detta har rättstillämparen försökt lösa detta genom att skriva ut, i bland annat NJA 2013 s. 654, att även andra omständigheter än egendomens värde ska tillmätas betydelse. Sådana omständigheter kan vara de aktuella penningtvättsåtgärderna som vidtagits samt den tilltalades delaktighet vid penningtvättsbrottet. Andra faktorer som ska tillmätas betydelse är ifall den tilltalade haft en underordnad position, om denne närvarat vid brottsplaneringen, dennes delaktighet i de förberedande

penningtvättsåtgärderna samt i vilken grad den tilltalade haft information om förbrottet samt om pengarnas brottsliga ursprung.

Trots att rätten numera har ett fåtal faktorer att beakta vid straffvärdebedömningen bör det påpekas att HD inte har tagit ställning till dessa faktorer betydelse i förhållande till varandra. Detta gör det svårt för samtliga parter att i förväg veta vilka omständigheter som tillmäts större betydelse. Det är därför önskvärt att från domstolens sida få klarhet i denna fråga.

För att återkoppla till det ovannämnda kan det understrykas att även om domstolen anför att andra faktorer ska beaktas så tillmäts egendomens värde en alltför stor betydelse. Som det har framgått av rättsfallen utgör detta värde vanligtvis det slutliga straffvärdet, även om försvårande eller förmildrande omständigheter kan höja eller sänka straffvärdet med några få månader. Här kan NJA 2019 s. 305 nämnas som exempel. I målet ansåg HD att ett belopp om 2,7 miljoner kronor motsvarade som utgångspunkt ett straffvärde om ett år och nio månader. Efter att ha beaktat de försvårande omständigheterna bestämdes straffvärdet till två års fängelse. En skärpning med tre månader är inte att anse som mycket, i förhållande till straffvärdet på ett år och nio månader. Exemplet tydliggör att det slutliga straffvärdet är tämligen likt det ursprungliga värdet, som fastställs med hänsyn till egendomens värde.

Mot bakgrund av vad som har behandlats i detta avsnitt kan det anses finnas skäl för att tillmäta de andra kriterierna, som har diskuterats ovan, en större betydelse vid straffvärdebedömningar i mål om penningtvättsbrott.

5.2 Enhetlig och förutsebar rättspraxis

En gemensam faktor för de flesta hovrättsavgörandena som presenterats är att domstolarna inte på ett utförligt sätt redogör för hur de gör en straffvärdebedömning samt vilka faktorer som de beaktar vid bedömningen. Ett exempel är mål B 3409–19 från 2020, där hovrätten enbart fastställde straffvärdet utan vidare förklaring. Detta innebär att kritiken mot en bristfällig

underrättspraxis avseende straffvärdebedömning fortfarande är befogad. Att nuvarande underrättspraxis är ofullkomlig och oklar medför att det inte blir helt förutsebart för vad hovrätten kommer att ta i beaktande vid en straffvärdebedömning.

Därutöver kan det framhållas att tingsrätten ytterst sällan diskuterar hur de har gjort straffvärdebedömningen, varför kritiken även kan riktas mot denna domstolsinstans. Att tingsrätten inte motiverar sitt ställningstagande kan ha en negativ inverkan på hovrättsavgörandena, då hovrätten i många fall fastställer tingsrättens straffvärdebedömning utan att vidareutveckla underinstansens resonemang. Här kan B 447–18 och B 12439–18 nämnas som exempel. Självklart finns det avvikelser från detta, mål B 1929–18 är en sådan. Av rättsfallet framgår det vilka faktorer som hovrätten har beaktat vid sin bedömning och hur de har fastställt straffvärdet. Det vanligaste är dock att underinstanserna inte redogör för hur de har fastställt straffvärdet.

Avseende HD kan det nämnas att de gör en betydligt mer nyanserad bedömning, vilket är ganska självklart då deras domar har ett större prejudikatsvärde. HD har i samtliga avgöranden redogjort för sina bedömningar. Detta ökar rättssäkerheten samt förutsebarheten för framtida straffvärdebedömningar, då gemene man kan förutse vilka faktorer som rätten kommer att ta i beaktande vid en straffvärdebedömning i mål om penningtvättsbrott. Det kan dock påpekas att även om antalet domar har ökat och HD tillvisso tagit ställning till frågan om hur straffvärdebedömning ska göras så sent som 2018, är nuvarande praxis på området inte tillräcklig då det fortfarande finns en del oklarheter. Detta har behandlats i avsnitt 5.2.1. Det är därför önskvärt att få fler domstolsavgöranden i syfte att få en mer enhetlig och förutsebar praxis på området, vilket även framgick av Brås rapport från 2019.

5.2.1 Grovt penningtvättsbrott

Nedan följer en sammanställning av de rättsfall som har presenterats tidigare.

Grovt penningtvättsbrott	Aktuellt belopp (kronor)	Straffvärde (fängelse)
	435 000	6 månader
	630 000	10 månader
	712 000	1 år
	1,2 miljoner	1 år
	1,6 miljoner	1 år och 6 månader
	1,8 miljoner	1 år och 6 månader
	2,5 miljoner	1 år och 9 månader
	2,7 miljoner	1 år och 9 månader
	30 miljoner	3 år och 6 månader

Det kan belysas att bestämningen av straffvärdet inte är helt enhetlig och förutsebar när egendomens värde är nära beloppsgränsen om 18 basbelopp, det vill säga cirka 870 000 kronor. Detta tydliggörs av tabellen ovan då det är samma straffvärde för 712 000 kronor som det är för 1,2 miljoner kronor, trots att det skiljer drygt en halv miljon kronor mellan beloppen. Från domstolens sida kan det vara en indikation på att det är osäkert hur straffvärdebedömningen ska göras när egendomens värde är nära basbeloppsgränsen.

Därutöver råder det osäkerhet kring hur bedömningen ska göras när egendomens värde överstiger 2,7 miljoner kronor samt 30 miljoner kronor. Detta då gemene man inte kan förutse hur straffvärdebedömningen kommer att göras när egendomens värde uppgår i dessa summor. Det återstår därmed för rätten att, mot bakgrund av diverse faktorer som har presenterats ovan, göra en skönsmässig straffvärdebedömning vilket kan minska förutsebarheten.

Bedömningen är dock mer enhetlig när straffvärdet understiger 18 basbelopp, eftersom det finns tydligare riktlinjer för hur mycket straffvärdet ska anses motsvara, något som framgår av B 477–18, B 3572–18 samt B 12439–18. Dessutom kan straffvärdet för dessa anses öka proportionerligt i enlighet med egendomens värde.

Sammantaget kan det konstateras att när egendomens värde understiger 18 basbelopp är rättspraxis mer enhetlig och förutsebar. Om värdet däremot överstiger summorna som har belysts ovan är det dock oklart hur bedömningen ska göras.

5.2.2 Penningtvättsbrott av normalgraden

Penningtvättsbrott av normalgraden	Aktuellt belopp (kronor)	Straffvärde (fängelse)
	15 000	2 månader
	28 000	3 månader
	52 000	3 månader
	89 000	3 månader
	150 000	4 månader
	199 000	4 månader
	235 000	5 månader

Det kan belysas att även om omständigheterna var snarlika i målen B 3864–19 och B 3409–19, utdömdes två olika straffvärden då de aktuella beloppen skilde sig. I det förstnämnda fallet uppgick egendomens värde till 15 000 kronor och i det andra till 28 000 kronor. Detta tyder på att egendomens värde tillmäts en väldigt stor betydelse, även om omständigheterna i fallen är lika.

I det stora hela kan det dock framhållas att rättspraxis för penningtvättsbrott av normalgraden är mer enhetlig och förutsebar jämfört med motsvarande praxis för grovt penningtvättsbrott, vilket framgår av tabellen. Därutöver ökar värdet någorlunda proportionerligt i förhållande till det aktuella beloppet, vilket ökar enhetligheten på området. Detta då ökningen av beloppet och straffvärdet följer en konsekvent linje.

5.3 Slutsats

Sammantaget kan det konstateras att även om det idag finns ett fåtal riktlinjer för hur straffvärdebedömningar ska göras vid penningtvättsbrott, råder det enligt analysen fortfarande brist på rättspraxis avseende dessa bedömningar. Till följd av att det inte finns klara riktlinjer för hur prövningarna ska göras är det inte alltid förutsebart för hur rätten kommer att fastställa straffvärdet.

Följaktligen kan det medföra att domstolarna får en alltför stor frihet vid sina straffvärdebedömningar, vilket kan ha en negativ inverkan på det svenska rättssystemet. Detta då den ökade friheten kan leda till osäkra och godtyckliga prövningar, eftersom domstolen inte alltid har tydliga hållpunkter att utgå från. För att få klarhet i detta krävs det därför fler vägledande uttalanden från domstolarna, inte minst från HD.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Propositioner

Prop. 2016/17:173 Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Prop. 2013/14:121 En effektivare kriminalisering av penningtvätt.

Prop. 2001/02:149 Sveriges tillträde till Förenta nationernas internationella konvention om bekämpande av finansiering av terrorism.

Prop. 1987/88:120 Om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.).

Utredningsbetänkanden

SOU 2016:8 Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism – fjärde penningtvättsdirektivet – samordning – ny penningtvättslag.

SOU 2012:12 Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud.

Dir 2010:80 En översyn av kriminaliseringen av penningtvätt.

Ds 2008:38 Nationell mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten – överväganden och förslag.

Myndighetspublikationer

Brå rapport 2019:17, Penningtvättsbrott – En uppföljning av lagens tillämpning.

Riksåklagarens svarsskrivelse, dnr ÅM 2018/3937.

Åklagarmyndigheten, Prioriterade prejudikatfrågor 2018.

Brå rapport 2015:22, Penningtvätt och annan penninghantering– Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi.

Rättspromemoria 2015:2, Penningtvätt, Utvecklingscentrum Stockholm och Ekobrottsmyndigheten.

Elektroniska källor

Henrik Bergsten och David Lindahl, ”Detta har hänt sedan första avslöjandet om misstänkt penningtvätt i Swedbank”, SVT Nyheter, 28 augusti 2019, <<https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/detta-har-hant-sedan-forsta-avslojandet-om-misstankt-penningtvatt-i-swedbank>>, hämtad 2020-03-26.

Maria Makar, ”Swedbank får betala fyra miljarder i sanktionsavgift”, SVT Nyheter, 19 mars 2020, <<https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/finansinspektionens-presstraff-swedbank-kan-bli-skyldig-betala-miljarder>>, hämtad 2020-03-26.

Regeringskansliet: Socialdepartementet, Prisbasbelopp för 2020 fastställt, <www.regeringen.se/artiklar/2019/09/prisbasbelopp-for-2020-faststallt>, hämtad 2020-04-05.

Litteratur

Asp, Petter, Ulväng Magnus & Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., 2013, Iustus Förlag AB, Uppsala.

Borgeke, Martin & Heidenborg, Mari, *Att bestämma påföljd för brott*, 3 uppl., 2016, Wolters Kluwer Sverige AB, Stockholm.

Borgeke, Martin & Månsson, Catharina, *Studier rörande påföljdspraxis m.m.*, 6 uppl., 2018, Jure Förlag AB, Stockholm.

Grahn, Thomas, Lundén, Fredric, Madstedt, Kent & Wendleby, Björn, *Åtgärder mot penningtvätt m.m.: en praktisk vägledning och kommentar*, 1 uppl., 2010, Nordstedts Juridik AB, Stockholm.

Kleineman, Jan, Rättsdogmatisk metod i Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red), *Juridisk metodlära*, 2 uppl., 2018, Studentlitteratur AB, Lund.

Nordh, Martin, *Penningtvättslagen - En handbok*, 1 uppl., 2020, Nordstedts Juridik AB, Stockholm.

Sandgren, Claes, Rättsanalytisk metod. En väg framåt? i Karnell, Gunnar, *Liber Amicorum Jan Rosén*, 1 uppl., 2016, Liber, Stockholm.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare; ämne, material, metod och argumentation*, 4 uppl., 2018, Nordstedts Juridik AB, Stockholm.

Artiklar

Asp, Petter & Von Hirsch, Andrew, *Straffvärde*, SvJT 1999, s. 151–152.

Jareborg, Nils, *Rättsdogmatik som vetenskap*, SvJT 2004, s. 7–10.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2019 s. 305.

NJA 2018 s.1010 I.

NJA 2018 s. 1010 II.

NJA 2018 s. 1010 III.

NJA 2013 s.654.

Hovrätten

Hovrätten över Skåne och Blekinge målnummer B 3864–19, meddelad i Malmö den 10 februari 2020.

Hovrätten över Skåne och Blekinge målnummer B 3409–19, meddelad i Malmö den 5 februari 2020.

Svea hovrätt målnummer B 9780–19, meddelad i Stockholm den 28 januari 2020.

Svea hovrätt målnummer B 6665–19, meddelad i Stockholm den 17 december 2019.

Svea hovrätt målnummer B 12439–18, meddelad i Stockholm 17 oktober 2019.

Hovrätten över Skåne och Blekinge målnummer B 3572–18, meddelad i Malmö den 13 maj 2019.

Svea hovrätt målnummer B 477–18, meddelad i Stockholm den 20 februari 2019.

Hovrätten över Skåne och Blekinge målnummer B 1929–18, meddelad i Malmö den 15 februari 2019.

Svea hovrätt målnummer B 2529–18, meddelad i Stockholm den 19 oktober 2018.

Svea hovrätt målnummer B 11015–17, meddelad i Stockholm 18 oktober 2018.

Svea hovrätt målnummer B 2969–18, meddelad i Stockholm den 12 oktober 2018.

Hovrätten över Skåne och Blekinge målnummer B 598–18, meddelad i Malmö den 7 september 2018.